

Η τάξη των κυκλών και της σειράς των δονήσεων αγγίζει όλες τις αισθήσεις κι όλες τις συγκινήσεις και όταν το λακκοχρωματισμένο μαυρο γενναίει τη λαμπή γίνεται φανερό ότι η αίσθηση είναι ένας κυκλός μέσα στον οποίο οι πιο ψήλες εντάσεις της χάρας και του πόνου είναι τα άκρα που ενώνονται.

Αλλά μέχρι εδώ η εικόνα δεν ήταν παρά κυκλοί και σειρές. Στο εσωτερικό των κυκλών αντιλαμβανόμαστε τώρα αναριθμητές λαμπείρες που φεύγουν ίσα, όπως οι ακτίνες του κεντρικού φωτός. Αυτές οι λαμπείρες κυμαίνονται και κατά την ίδια στιγμή οι τονοί του ήχου που κατεβαίνουν, αρχίζουν να αιωρούνται. Το ίδιο και οι παλμοί των οσμών, η υφή και η γεύση, αρχίζουν να αναμειγνύονται και να συνδυάζονται σύμφωνα με μια αριθμητική ολο και πιο σύνθετη. Να πως οι διακυμανώσεις γίνονται πολύπλοκες: Οι καμπυλές αναποδογυρίζουν, τα σπειροειδή τυλιγούνται και ξετυλιγούνται δημιουργώντας σχέδια που μοιάζουν με καπνο φωτισμένο από τις ακτίνες του ηλίου ή με τον αφορο των κυμάτων που ξεχύνονται στις ακρογυαλιές.

Σε λίγο, μέσα σ' αυτό το μεγάλο αραβουργήμα από σπειροειδή, βλέπει κανείς να γεννιούνται αιχμές, οι ακτίνες ξαφνικά κανουν πτυχές και σχηματίζουν τετραγώνω, ρομβούς, βέλους, μαιανδρούς. Συγχρονως τα άλλα φασμάτα της υψής της γεύσης του ήχου μετατίθενται σε ρυθμούς και σχηματισμούς το ίδιο ποικίλους. Αλλά την ίδια στιγμή που αυτός ο χορός των παλμών ετοιμάζεται να κάνει το μωαλό σας να εκραγεί, εμφανίζονται περιγραμμάτα από φτερη και φύλλα, ρυακία και δένδρα, λουλουδία και κοχυλία, έντομα και ψαρία και ανθρωπίνες σφείρες, όλα στροβιλιζόμενα στο εσωτερικό των υλικών σχηματισμών των ομοκεντρικών κυκλών.

Είναι τότε που αντιλαμβάνεται κανείς ότι το σύνολο του θεαματος εκτυλίσσεται τώρα πάνω σε τρεις διαστάσεις. Ο επιπέδος κυκλός έγινε σφαιρα, ο ήχος προερχεται από όλες τις κατευθύνσεις και αισθάνεται κανείς τελειως περιτριγυρισμένος από τους παλμούς της υψής και της οσμής. Κατά κάποιο τρόπο ο θεατής δρισκεται τώρα στο εσωτερικό του θεαματος, και η αντίληψη του για το σύνολο ελαττώνεται εξαιτίας του αυξανόμενου ενδιαφέροντος για τις λεπτομερείες — η αρθρωση κάποιων λεπτομερειών των λουλουδιών και των προσώπων, των κτηνών και των πολεών, των ποταμών και των δρομών. Καθως το οραμα συγκεντρώνεται οι παλμοί του ήχου, της αφής, της σφήρησης και της γεύσης εναρμονίζονται με τις λεπτομερείες που γοητεύουν το βλέμμα. Και τότε, πριν το αντίληφθουμε, έχουμε ξεχασεί ολοκληρο το θεαμα. Ξαφνικά ξαναδρισκομαστε όπως είμαστε μέσα στο περιβαλλον μας έτσι όπως είναι αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή.

3. Για την επιλογή των δονήσεων

Αισθανεστε επιτελους ετοιμος να γνωρισετε οτι εκεινο που θελετε κι εκεινο που αρνεισθε ειναι η ιδια και η μονη διαδικασια; Οτι, καθως ειναι αναγκαιο να εχει κανεις μια ξεμακρη προοπτικη για να μπορεσει ν αναγνωρισει μια εικονα, το αίσθημα του πως ειναι «ο εαυτος του» απαιτει ν αντιληφθει οτι υπαρχει κατι «αλλο», κατι το εξωτεριο, και ακομη οτι δεν ειναι αδυνατο ν αποκτησει κανεις καμια εξουσια, καμια επιτυχια, καμια κυριοτητα, χωρις ν αντιτεθου, σε μια αιωνια αντιθεση, η αποτυχια, η εκπληξη και η αβεβαιοτητα; Και οτι ολες μας οι καινοδοξες προθεσεις για ν αποκτησουμε την ανιουσα στα γεγονοτα δεν ειναι παρα ενα ειδος φαρσας που, αν την παρει κανεις στα σοδαρα, οδηγει στην κτηνωδια και τη δια — εκφραζοντας ετσι την οργη γιατι δεν ειναι κανεις ικανος να λυσει ενα προβλημα το οποιο, απο την αρχη, ηταν αστειο; Αν το δογμα του προπατορικοου αμαρτηματος εχει ενα νοημα που μεταβιβαζεται απο τον Αδαμ και την

Ένα δια μέσου των γενεών, είναι ότι όλα τα παιδιά έχουν υποστεί πλύση εγκεφάλου ή είναι υπνωτισμένα, από τους γονείς τους και τους δασκάλους τους, τους μεγαλύτερους τους και τους ανώτερους τους, μέχρι που να πιστεύουν ότι το να επιβιώνει κανείς είναι πρωταρχική ανάγκη. Οι αντιδράσεις και η στάση των ενηλίκων τα μαθαίνουν ότι μερικές εμπειρίες υψηλής τάσης ή δόνησης πρέπει να θεωρούνται σαν «επικίνδυνες» ή «ασχημες» γιατί θα μπορούσαν να είναι το προαιμίο αυτού του τερατώδους φαινομένου που λέγεται θάνατος, ο οποίος πρέπει να αποφευχθεί πάση θυσία. Επιτρέψτε μου να αναφέρω δυο παραδείγματα αυτής της βασικής πλύσης εγκεφάλου, για να απεικονίσω την πρωταρχική αιτία — που και τα δυο λαμβάνουν χώρα σε ένα επίπεδο γης προς γη.

Γνωρίζουμε τώρα ότι μια γυναίκα που θα φέρει ένα μωρό στον κόσμο δεν είναι πια υποχρεωμένη να υποφέρει τους «πονούς». Είναι δυνατόν να αποπροσανατολιστεί διανοητικά σε τρόπο ώστε να αιστανθεί σαν τάση οργασμού εκείνο που άλλοτε ονομάζαν πονό. Της είναι λοιπόν δυνατό να διεγερθεί από την αίσθηση του τοκετού όπως γινόταν και κατά την αίσθηση της συλλήψης. Ομοια οι ενήλικοι συνηθίζουν να εντυπώνουν στο νου των παιδιών τη μεγάλη σημασία του να πηγαινουν τακτικά στο αποχωρητήριο. Αλλά όταν το παιδί, με μια υπερηφάνεια που καταλαβαίνουμε, υπακούσει και φέρει την προσφορά του, οι ενήλικοι κρατούν τη μυτη τους και παραπονούνται για δυσσομία. Τι θέλουν λοιπόν, διερωτάται το παιδί, αυτοί οι αιγιματικοί μεγάλοι άνθρωποι;

Δε γνωρίζουν τίποτα. Δεν έχουν σκεφτεί ποτέ με πνεύμα συνεπείας. Το σπουδαίο είναι ότι ο κόσμος είναι ένα σύστημα δόνησεων, συνθετών και πολυδιαστατών, με ένα σχηματισμό φαντασμάτων αλληλοδιασταυρωμένων σαν υφαντό, και είναι από κει — καθώς όταν παίζουμε αρπα — που ξεδιαλεγομαστε εκείνους που πρέπει να υποδεικνύονται σαν πολύτιμοι, ουσιαστικοί ή ευχαριστικοί καταπατώντας ή προσποιούμενοι ότι αγνοούμε εκείνους που νομίζουμε χωρίς σημασία ή δυσάρεστους (κατά τους νόμους των παιχνιδιών μας που πολλές φορές κακοκαταλαβαίνουμε). Οι αρνητικές εμπειρίες — όπου μπορούμε να συμπεριλαβούμε τον φυσικό πονό, το θάνατο, τη ναυτία, τον ίλιγγο, ή ακόμη τη σεξουαλική ορέξη (αναλογία με τα γούστα) — πρέπει να αποφεύγονται με τον ίδιο τρόπο και με την ίδια εννοια που οι νόμοι της δυτικής κλασικής μουσικής αποκλείουν σαν διαστήματα το αυξημένο τετρατόνο (για παράδειγμα ντο ως φα δίεση).

Αυτρωση, με την εννοια του βουδδιστικού νιρβανα, ή του ινδοϊστικού μοκσα, είναι να γίνει αντιληπτό ότι, σε τελευταία ανάλυση, οι χορδές που εγγιζονται, οι δόνησεις που δημιουργούνται δεν έχουν καμία σημασία. Έτσι ένας μεγάλος γιογκι μπορεί να αντιμετωπίσει το μαρτυριο με ηρεμία για την απλή αιτία ότι μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό του να στριβεται και να ουρλιαζει και να μισεί τρομερά την εμπειρία. Εμπιστεύεται στην φύση του — δηλαδή στη Φύση — γιατί το απαιτούν οι περιστάσεις. Γνωρίζει ότι η ενεργεια ακολουθεί πάντα τη γραμμή της ελαχίστης αντίστασης και ότι κάθε κίνηση είναι κατ' ουσιαστικό βάρος, δηλαδή μια πτώση. Η βασική υποχρέωση του λοιπόν είναι εκείνο που ο Αναντα Κουμάρασουαμι ονομάζει «η συνεχής ζωή, χωρίς υπολογισμό, μέσα στη στιγμή».

Αυτό όμως, όχι για να αρνηθούμε την καλλιέργεια των τεχνών και της ηθικής. Αντιθέτως, είναι το βασικό τους θεμέλιο, περιπου όπως μια λευκή σελίδα πολύ καθαρή είναι το βασικό θεμέλιο για να γράφουμε ποίηση. Όλοι οι συγγραφείς, όλοι οι ποιητές αγαπούν το λευκό χαρτί. Καθώς η φύση μισεί το κενό, απομυζά τη δημιουργική μας ενεργεια, κι αυτό είναι το γιατί η Σούτρα της Καρδιάς του βουδδισμού Μαχαγιανα δεβαίνει ότι το κενό (ή το διάστημα) είναι ένα σχήμα και ότι το σχήμα είναι το κενό.

Ας παμε μακρύτερα. Το να αντιλαμβάνομαστε ότι ζούμε μέσα σ' ένα συμπαν όπου, στο βάθος, «τα πάντα μπορεί να συμβούν», συνεχίζει εκείνο που το Μαχαγιανα ονομάζει πατζάνα ή διαισθητική σοφία. Αλλά η αχώριστη θεραπεινίδα του πρατζάνα είναι το καρούνα, ο οικτός, που ερχεται να θέσει το ερώτημα: «Έχοντας υποψη ένα συμπαν όπου τα πάντα μπορεί να συμβούν, ποια είναι τα πράγματα τα ωραιότερα, τα πιο γενναϊοδώρα, τα πιο εκδηλωτικά που θα μπορούσαμε να κάνουμε; Γιατί να μη θέσουμε το αντίστροφο ερώτημα: «Ποιες είναι οι πράξεις οι ασχημότερες και οι μισητότερες που θα μπορούσαμε να μην κάνουμε;». Η απάντηση είναι παραλογική ή ίσως υπερλογική. Είναι ότι το σύνολο του συστήματος των φαινομένων των δονήσεων, αν και συμπεριλαμβάνει εντάσεις εμπειρίας που τώρα ονομάζουμε απολυτο αλγός, είναι ένας πανηγυρισμός αγάπης και χαράς που, αν ήταν αλλιώς, δεν θα μπορούσε απλώς να διαιωνίζεται. Το υποτιθέμενο ενστικτο αυτοσυντήρησης που σας ωθεί να κρατάτε προς και εναντίον όλων, δεν είναι παρα μια παρωδία αυτού του πανηγυρισμού — που πραγματοποιείται από ασχημάντα οντα, που έχουν πείσει να παραμεινούν ξένα στον κόσμο και θύματα των ενεργειών του. Και το υπερτατο καθήκον ενός Μποντισαττβά συνίσταται ακριβώς στο να τα απαλλάσσει απ' αυτή την πεποίθηση.

Αν θρυσκίστε σε αρμονία με τον εαυτό σας, με την βαρυτητα, με την ενεργεια (συμφώνα με τη γραμμή της ελαχίστης αντίστασης), θ ανακαλύψετε ότι όλες οι δονήσεις της φύσης είναι εκστατικές, ερωτικές ή ηρεμές. Η υπάρξη είναι οργασμός. Είναι αυτό που εξηγεί γιατί η φιλοσοφία Βεντάντα ονομάζει το σύστημα των δονήσεων sat - chit - amanda — πραγματικότητα, συνείδηση, εκσταση. Το ε σ ε ι ε σε ελευθερή πτώση — δωρο που γίνεται απλα και χωρίς προσπάθεια είναι αυτή η ίδια η Φύση. Δεν είναι κατι το κλεισμένο μέσα στο σύστημα της ενεργειας του κόσμου: Είναι πραγματικά αυτό το σύστημα. Ο θάνατος δεν σας καταργεί. Δεν είναι παρα ένας απο τους ορους, ένα απο τα ακρα της φασματικής ταινίας του ότι ε ι σ θ ε. Η ενεργεια οντας δόνηση, δηλαδή αλληλοδιαδοχή, κίνηση και διακοπή, αυτή η διακοπή είναι μέρος μιας συνεχούς διαδικασίας, και τίποτα πραγματικά δεν μπορεί να σταματήσει. Η υπάρξη περικλείει το είναι και το μη είναι, το στερεο και το διαστήμα, το σχήμα και το κενο

Το ν ακολουθήσει κανείς την καμπυλή της ελαχίστης αντίστασης είναι ασφαλώς ευκολο, αλλά αυτό απαιτεί μια ορισμένη εξύπναδα. Δεν την ακολουθεί κανείς με το να μιμείται μια οποιαδήποτε γνώση αυθαιρετης πηγαίας συμπεριφοράς. Τέτιες παραισθήσεις καλυπτουν εδώ και τριάντα χρόνια τους τοίχους των πινακοθηκών της Δύσης, και πολυαριθμες είναι εκείνες που μιμούνται τον αυθορμητισμο αναπαριστανόντας εκείνο που νομίζουν ότι είναι τρόπος συμπεριφοράς των ζώων. (Τα αληθινα ζωα, επί τη ευκαιρία, έχουν μια διαγωγή πολυ ηθικότερη απο εκείνη των ανθρωπων. Κοιτάζτε τα δελφινια. Και οι καρχαρίες δεν πηδουν έξω απο το στοιχείο τους για να ελθουν να σας κατασπαράξουν).

Πραγματι, οι διαμορφώσεις της κίνησης του νερού μπορούν να χρησιμεύσουν σαν υποδείγμα διαγωγής στη ζωή: «Είναι ο λογος για τον οποίο ο Λαο - τσεου χρησιμοποεί το νερο σαν το σύμβολο του Ταο — «αγάπα και τρέφει όλα τα πράγματα, αλλά δεν κυριαρχεί σ' αυτά καθολου», και ακόμη «τρέχει ακαταπαυστα προς την πιο χαμηλή επιφάνεια, όπου αποπατούν οι άνθρωποι». Διαβάστε το περιφημο βιβλιο του Θεοδώρου Σουεν «Αίσθηση του χάους» (Λονδινό, Ρουντολφ Σταϊνερ Πρες 1965) όπου δείχνει πως οι διαμορφώσεις της κίνησης των αερίων και των υγρών υποδηλώνουν όλες τις κινήσεις της ζωής, πως οι αχίδες και τα οστα είναι τα γλυπτα που θυμίζουν τους ρυθμούς των υγρών. Να η αποκρυφη σημασία του λογου του Σαϊξπηρ: «Οι υποθέσεις των ανθρωπων είναι όπως η θάλασσα: να

επωφελούνται απο την παλιρροια που οδηγει στην ευτυχια». Για να φτασετε τη μελωδία, την αρμονία, πρέπει ν ακολουθησετε την οδο, τη βαρυτητα του ποταμιου.

Τοπος εκει μακρια απ το Βελζεβουλη
 όσο μακρυσ κι ο ταφος του ξαπλωνει
 δεν τον θωρας, μα απ τον αχο νογας τον
 μικρου ρυακιου που τρεχει απ τη σκισμαδα
 βραχου που αργα τον εχει τριβελισει
 το σερπετο, πραγογερτο του ρεμα.
 Ο οδηγητης κι εγω στο κρυφοστρατι
 τρουπωξαμε, στη φωτογης να βγουμε.
 (Κολαση, 34, 127—34 — μετ. Ν. Καζαντζακη)

4. Φυτεψε το σπορο, δρεψε τον καρπο.

Καθε σχεδιο για μεταμορφωση του εαυτου μας αποδειχεται οτι ειναι ενας φαυλος κυκλος. Ενας δασκαλος του Ζεν του 13ου αιωνα, ο Ντογκεν, ελεγε οτι η ανοιξη δεν γινεται καλοκαιρι, το δεματι τα ξυλα δεν γινεται σταχτες: υπαρχει η ανοιξη, υπαρχει το καλοκαιρι· υπαρχει το δεματι και υπαρχουν οι σταχτες. Συμφωνα μ αυτο το συλλογισμο, το ζωντανο ον δεν γινεται πτωμα, ο μη αφυπνισμενος δεν γινεται Βουδδας. Η Δευτερα δεν γινεται Τριτη· η ωρα μια δεν γινεται τεσσερες. Ετσι, ειναι τοσο δυσκολο να γινεις Βουδδας, να φτασεις στην αφυπνιση, στην απελευθρωση, στην υπερτατη αυταπαρνηση, όσο το να βγαλεις μια κηλιδα απο αιμα πλενοντας την μεσα σε μια λεκανη με αιμα, ή το να γυαλισεις ενα τουβλο για να φτιαξεις καθρεφτη. Ο Τσουανγκ - Τσεου ειπε: «Αυτο το αβογο μεσα στο χερι σας, για σας κανει κιολας κικιρικου».

Ο εγωισμος του εγωιστη δρισκεται ακριβως στο οτι προσπαθει να γινει πιο ευτυχισμενος, πιο δυνατος, πιο συνετος, πιο θαρραλεος, πιο καλοπροαιρετος: με λιγα λογια, οχι: εγωιστης. «Αυτη η εξαλειψη του εγω, ειπε ο Τσουανγκ - Τσεου, δεν ειναι μηπως μια θετικη εκδηλωση του εγω;» Ή ακομα: «Αυτοι που λενε οτι θελουν δικαιοσυνη χωρις το συσχετικο της, την αδικια, ή ταξη χωρις το συσχετικο της, την αταξια, δεν εννοουν τις μεγαλες αρχες του συμπαντος, ουτε την ουσια ολοκληρης της δημιουργιας. Σαν να μιλαμε για υπαρξη του ουρανου χωρις τη γη, ή για αρνητικη αρχη (γιν) χωρις τη θετικη (γιανγκ), πραγμα πουναι ολοφανερα αδυνατο. Κι ομως, το συζηταμε ασταματητα». Αυτη η παρατηρηση μπορει ν αναφερθει και σ ολες τις προσπαθειες αυτοδελτιωσης που επιχειρουνται με τη βοηθεια των γκουρου, των διαλογισμων, της εξασκησης της γιογκα, της αποδοχης του εαυτου μας, της ψυχοθεραπειας και ακομη και με το να ζει κανεις εξ ολοκληρου στο παρον. Αυτο που μαθαινουμε, ειναι οτι τετιες μεθοδοι περιεχουν μεσα τους την ιδια τους την αντιφαση: σαν να προσπαθει κανεις να απογειωθεί απ το εδαφος τραδωντας τους αστραγαλους του. Κι αυτη η αποκαλυψη μπορει να ειναι καλη, γιατι η ψυχικη και φυσικη μας ενεργεια δρισκεται ετσι απελευθερωμενη απο κινησεις αδυνατες για να μπορουν να συγκεντρωθει στο δυνατο: ειμαστε λοιπον σε θεση να φυτευουμε σπορους, να δρεπουμε τους καρπους, να χιτιζουμε σπιτια, να τραγουδαμε τραγουδια, να κανουμε ερωτα και να ζουμε μεχρι να μας διακοψει ο θανατος.

Κι εγω, μηπως για να καλυτερω την τυχη της ανθρωποτητας προκαλω την προσοχη σ αυτο το σημειο; Τότε θαμωνα σε αντιφαση με τον εαυτο μου. Το λεω μαλλον για να μας επιτραπει να παμε να φυτεψουμε σπορους και να μαζεψουμε καρπους, με καθε ελευθερια. Καμια σχεση με το τι ειναι καλυτερο ή λιγοτερο